

105 éve született Dsida Jenő

Dsida Jenő

(1907 — 1938)

Arany és kék szavakkal

Miképen boltíves,
pókhálós vén terem
zugában álmodó
középkori barát,
ki lemosdotta rég
a földi vágy sarát
s már félig fent lebeg
a tiszta étheren, —
ül roppant asztalánál,
mely könyvekkel teli
s a nagybetűk közébe
kis képecskéket ékel,
Madonnát fest örökké
arannyal s égi kékkel,
mígnem szelid mosollyal
lelkét kileheli:

úgy szeretnélek én is
lámpásom esteli,
halavány fénye mellett
megörökíteni, drága
arany és kék szavakkal
csak Téged festeni,
míg ujjam el nem szárad,
mint romló fának ága
s le nem lankad fejem
a béke isteni
ölébe, én Szerelmem,
világ legszebb Virága.

Nagycsütörtök

Nem volt csatlakozás. Hat óra késést
jeleztek és a fullatag sötétben
hat órát üldögéltem a kocsárdi
váróteremben, nagycsütörtökön.
Testem törött volt és nehéz a lelkem,
mint ki sötétben titkos útnak indult,
végzetes földön csillagok szavára,
sors elől szökve, mégis szembe sorssal
s finom ideggel érzi messziről
nyomán lopódzó ellenségeit.
Az ablakon túl mozdonyok zörögtek,
a sűrű füst, mint roppant denevérszárny,
legyintett arcul. Tompa borzalom
fogott el, mély állati félelem.
Körülnéztem: szerettem volna néhány
szót váltani jó, meghitt emberekkel,
de nyirkos éj volt és hideg sötét volt,
Péter aludt, János aludt, Jakab
aludt, Máté aludt és mind aludtak...
Kövér csöppek indultak homlokomról
s végigcsurogtak gyűrött arcomon.

Három falusi ének

I.

Aranypor van a levegőben
és pátriárkák szívéből
füstölgő, ősi, nagy meglepedettség.
Süt a nap.
Két kicsi borjú
eszik a kezemből,
zsenge falevelet:
olyan ártatlanok és szelidek
és szeretnek engem.
A templomból zúg-búg az orgona,
emberek énekelnek
tudatlan, egyszerű szájjal
s galambok ülnek a

toronypárkányra:
fehérek és szürkék.
Messzi világból ideszállnak
minden haragvó, békétlen szivek
és elülnek az akácfák
és orgonabokrok alatt.
Áldásra emelt kézzel
szőkeszakállú
szelid ember
ballag át a falun,
a tiszta napsütésben.

II.

Huszonkét évvel ezelőtt
Gondolat voltam a szakadékok alján.
Fény voltam
egy tizenhétéves gyerekasszony szemében.
Most már nekem is
van szemem, szomorúságokat látok,
vidám dolgokat nevetek
s szeretem a kandallót, meg a nyári napot.
Saját íróasztalom van,
s rájöttem, hogy ember a nevem.
Este számadást csinállok,
vagy kisétálok a békazenés tó partjára
s áhítattal csodálkozom:
milyen különös dolgok közepébe jutottam.

III.

Annak, aki igaz szemmel lát,
Minden kavics aranykavics.
Már a szomorúfűz is kihajtott
és bennem is kibomlott a vágy:
vándorolni
messzi világba.
Gyönyörű, gyönyörű reggeleken
harmat hull a szívemre

s tudom, hogy cserfasoron
vár
az aranyhajú,
kékszemű Isten.

Abafája, 1929

Falun

Ujjongok, ha erre a falura nézek,
havasok illatát szívom
reggel.

Ezüstfátyol van a szívemen,
s olyan a tündérek arca,
mint egy nagy ünnep.

Az égő fenyőtobozok füstje
kavargó, könnyű
országút,

azon megyek fel az égbe
egy kislánnyal, meg egy kicsi
kutyával.

Egyszerre sötét lesz.
A boglyatetejű házak lent maradnak
a farkasok között.

1929

Mária szobra a kertben

A kertben áll.
Bús. Széteső.
Belepi burján,
mossa eső.

A szitáló
lassú cseppek
orrahegyéről
lecsepegnek.

Az embereknek
Krisztust adott.
Az emberek közt
elhagyatott.

1934

A tó tavaszi éneke

Be jó is volt,
míg jég födött:
csend jég alatt
és jég fölött,
nagy hallgatás volt
mindenütt —
Ma minden kis nesz
szíven üt.

Hó- s jégtakarta
volt a part
és engem is
nagy jég takart,
vastag, páncélos,
szürke jég,
közömbös, mint a
téli ég.

Nem bántott semmi
bántalom,
nem ártott semmi
ártalom
A szél a jégen
elszaladt,
nem borzolt fel
a jég alatt.

A kő a jégen
fennakadt,
nem ütött meg
a jég alatt.
Áldott, kit ily
nagy csend födött,
csend jég alatt
és jég fölött.

Elment a jég
jaj, mindenütt
s ma minden kis zaj
szíven üt —

vagyok mezítlen
kék elem
és testem-lelkem
védtelen.

Belémtekint
a cipruság,
borzol a szél,
szomorúság,
a nap is bennem
sistereg,
kővel dobál
a kisgyerek.

Ma minden bennem
él, mulat,
a pillanat,
a hangulat
s akár hiszik,
vagy nem hiszik,
minden madár
belémiszik.

Fáj az eső,
a szép idő,
a surranó
szitakötő,
minden zavar
és fölkavar
és minden csupa
zűrzavar.

Ha csillagoktól
csillogok,
vagy elbujtak
a csillagok,
egyszerre fáj már
estetájt
minden, mi sok-sok
este fáj.

Ó, emberek,
nem alhatok!
Fájdalmam a
fájdalmatok,
itt tükrözik
keresztetek,
és borzadok
és reszketek.

Templomablak

Szent-Iványi Sándornak

Kik csak az uccán
járnak-kelnek
szépséget rajta
nem igen lelnek,
kiváncsi szemmel
rá nem tapadnak:
csak egy karika,
szürke karika,
ólomkarika,
vén templomablak.

Rácsa rozsdás,
kerete málló,
emitt moh lepi,
amott pókháló, —
sütheti napfény,
sötét örökre,
mint világtalan,
bús világtalan,
agg világtalan
húnyt szeme-gödre.

De ki belép
a tág, iromba,
boltozatos,
hűvös templomba
s belülről pillant

ablakára,
megdőbbenten áll,
megkövülten áll,
elbűvölten áll: —
Nézz a csodára! —

Színek zengése!
Fények zúgása!
Mártir mosolya!
Szűz vallomása!
Kék, ami békül,
piros, mi lázad!
Magasba ragad,
a mennybe ragad
lángtüнемény
és tűzkáprázat!

Ó, titkok titka:
a földön ittlent
belülről nézzen
mindenki mindent,
szemet és szívet
és harcot és békét! —
Áldja meg az Úr,
áldja meg az Úr
a belülről látók
fényességét!

Nagy Pál

Bözödi és a Termés*

Okkal mondhatjuk — szakmai körökben vannak is ilyen vélemények —, hogy a huszadik század első fele magyar irodalmának története nem kis mértékben folyóirat-centrikus. Elegendő talán csak a *Nyugatot* említeni meggyőző példaként, de utána a *Válasz*, a *Kelet Népe*, vagy Erdélyben a *Pásztorújság*, az *Erdélyi Helikon* is ugyanezt tanúsítja.

Adott történelmi körülmények között nemzedékek, irányzatok, tömörülések jelentkeztek a szellemi élet medrében egy-egy lap, folyóirat indításával, és az így megnyílt közlési lehetőségek általánosságban az értékteremtést szolgálták. Nem mellőzhető szakmai feladataink között a legelsőkhöz tartozik múltbeli folyóirat-irodalmunk számbavétele, különösképpen azoknak a kezdeményeknek és eredményeknek a felderítése, amelyek az eddigiek során jószerivel háttérben maradtak, ám irodalomtörténeti, kultúrtörténeti jelentőségükhöz méltó figyelmet érdemelnek. Szerintem ezek közé tartozik a *Termés* is.

1942 decemberében — viharfelhők alatti háborús viszonyok közepette — került ki a nyomdából Kolozsvárt a *Termés* első száma. Valójában inkább kötet volt ez a vaskos, 152 lap terjedelmű kiadvány, borítójának belső oldalán ezzel a megjelöléssel: Ősz. Szerkesztette Asztalos István, Bözödi György, Jékely Zoltán, Kiss Jenő és Szabédi László. „Megjelenik évente négy kötetben, minden évszakban egyszer” — olvashattuk a szerkesztők névsora alatt.

Nem mindennapi esemény volt Erdélyben (de nem csak itt) a *Termés* jelentkezése irodalmunk égboltján. Egy fiatal írónemzedék indította útjára azt az orgánusot, mely jól meghatározott célkitűzése szerint a népi mozgalomhoz kapcsolódva kívánt a szellemi megújulás, az értékteremtés fóruma lenni. Természetes, hogy nem egyik napról a másikra, nem előzmények nélkül jött létre Kolozsvárt a merész vállalkozás: kezdeményező tervezetések, éles viták hevében érlelődött meg az alapítás gondolata, míg aztán valóra vált a szép álm.

A lapalapítás előzményeit illetően forrásértékű dokumentumoknak tekinthetjük Szabédi László és Bözödi György levélváltását, ami 1942 augusztusában történt, pár nappal a *Helikon* íróinak marosvécsi (utolsó) találkozása előtt. A vécsi összejeövetelre ezúttal meghívást kaptak néhányan a fiatalok közül is, s

*A szerzőnek az Erdélyi Gondolat Könyvkiadónál 2010-ben megjelent *Betűvetés mezején*. Írókról, írásokról című kötetéből.
